

УДК 336.051

Ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні

Гернего Ю.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри інвестиційної діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Стаття присвячена дослідженню сутнісних характеристик та можливостей ендавмент фінансування освіти в контексті розвитку інноваційної економіки країни. Звернуто увагу на роль освітньої складової для забезпечення прогресивних змін в національній економіці. Оцінено перспективи та ендавмент резерви зміцнення освітньої складової інноваційної економіки України.

Ключові слова: ендавмент фонд, фінансування, освіта, інноваційна економіка, інноваційний розвиток.

Гернего Ю.А. ЭНДАВМЕНТ ФИНАНСИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию сущностных характеристик и возможностей эндавмент финансирования образования в контексте развития инновационной экономики страны. Обращено внимание на роль образовательной составляющей для обеспечения прогрессивных изменений в национальной экономике. Оценены перспективы и эндавмент резервы укрепления образовательной составляющей инновационной экономики Украины.

Ключевые слова: эндавмент фонд, финансирование, образование, инновационная экономика, инновационное развитие.

Gernego Yu.O. ENDOWMENT FINANCING OF INNOVATIVE ECONOMY'S EDUCATIONAL COMPONENT IN UKRAINE

The article is devoted to investigation of endowment funding essence and its educational capabilities within innovation economy. The attention is paid to the role of the educational component, providing progressive changes in the national economy. The prospects of endowments reserves to strengthen the educational component of innovative economy in Ukraine are estimated.

Keywords: endowment fund, financing, education, innovative economy, innovative development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий розвиток сучасного суспільства нерозривно пов'язаний із динамічною науковою прогресу, трансформацією нової парадигми інноваційного розвитку та економічного зростання. Систематичне нарощення інноваційного потенціалу національної економіки вимагає дотримання безумовних вимог для трансформації технологічної, відтворювальної та інституційної структури економіки, зокрема, збереження прогресивних тенденцій та пріоритетів розвитку освіти та науки. В основі конкурентоспроможності національної економіки лежать її інноваційні характеристики, а саме здатність систематично продукувати інновації та підтримувати сталі тенденції інноваційного розвитку. Відбувається формування інноваційної економіки. Проте, розбудова інноваційної економіки є можливою лише за умови розбудови якісної системи освіти, що забезпечить формування

та підтримку високої якості людського капіталу, як рушійної сили для впровадження нових технологій, інноваційного розвитку ключових сфер суспільного життя.

У свою чергу, в Україні однією із нагальних потреб реформування освіти є обмежені обсяги фінансування. Державне фінансування забезпечує «просте відтворення» освіти, яке дозволяє підтримувати наявні тенденції та напрями науково-освітніх процесів. Приватні навчальні заклади, здебільшого, націлені на підтримку наявного спектру послуг, недостатнім є рівень інтеграції освітньої та наукової складових. У такому випадку, в Україні актуальності набуває обґрунтування можливостей використання ресурсів так званих ендавмент фондів. Корисним є дослідження досвіду залучення додаткових ресурсів за допомогою ендавменту для фінансової стабілізації вищих навчальних закладів у розвинених країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу для дослідження фундаментальних питань інноваційної економіки становлять праці класиків політичної економіки та наших сучасників, зокрема: І. Бланка [1], В. Гейця [2], Л. Дж. Гітмана [3], В. Зянько, І. Єпіфанова [4], Н. Краус [5], Г. Менш [6] та інших. Перспективи застосування можливостей ендавменту для забезпечення реформування вітчизняної освіти розглянули наші сучасники, а саме: Рябков К., Покідіна В. [7], Магута О. [8], Романовський О. [9].

В свою чергу, посилення уваги вітчизняних науковців до названих вище проблем зумовлене виникненням законодавчого базису для реалізації практики ендавменту вищими навчальними закладами в Україні. Зокрема, Податковим кодексом України [10] визначено вітчизняне трактування ендавменту, Законом України «Про вищу освіту» [11] передбачено можливість для створення сталих ендавмент фондів, окремі аспекти технології функціонування ендавмент фондів зазначені в законі «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на наявний законодавчий та науковий доробок стосовно зарубіжного досвіду та можливостей застосування практик ендавменту в Україні, все ще не достатньо обґрунтованим залишається питання розрахунку очікуваного впливу приросту інвестицій в освіту на ключові індикатори інноваційної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на практичну актуалізацію та потребу подальшого розвитку теоретичних обґрунтувань наведених вище питань, метою нашого дослідження є оцінка фактичного впливу додаткових інвестицій в освіту на ключові індикатори конкурентоспроможності інноваційної економіки України, розробка рекомендацій щодо можливостей розповсюдження технологій ендавменту в нашій державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах спостерігаємо систематичну популяризацію вищої освіти в Україні. Зокрема, серед вітчизняних випускників близько 85% одразу вступають до вищих навчальних закладів. Для порівняння, у США такий відсоток становить лише 66% [8]. Водночас, відповідно до розрахунків міжнародних фахівців у рейтингу Глобального індексу інновацій, США перебуває на 4-тому місці (61,40 балів), а наша держава на 56-му (35,72 балів) [13]. Зважаючи на високу заці-

кавленість вітчизняного населення освітою та існування перспективи подальшого розвитку освітніх тенденцій, можемо стверджувати про наявний потенціал розвитку інноваційної економіки України за рахунок стимулювання та перепрофілювання її освітньої складової.

Одними із визначальних індикаторів конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному ринку та результативності впровадження інновацій на національному рівні є ВВП та додана вартість, які формуються також і з огляду на галузеву структуру. Зокрема, освітню компоненту ВВП подано в табл. 1.

Таблиця 1.

Результативність освітньої компоненти ВВП*

Період	Освітня складова ВВП, млн грн	Інвестиції в освіту, млн грн
2010	53462	1818,4
2011	59377	2090,7
2012	71771	1463,5
2013	77986	1030,5
2014	76068	820,9
2015	82778	1540,1

* Джерело: узагальнено автором за [14].

У якості методологічного інструменту для вартісної оцінки освітньої складової ВВП, аналізу перспектив інноваційного зростання за рахунок поліпшення фінансування освіти, використаємо розроблену англійськими вченими П. Самуельсоном і Дж. Хіксом модель мультиплікатора-акселератора.

$$Y_t = A + MPC * Y_{t-1} + V * (Y_{t-1} - Y_{t-2}), \quad (1)$$

де Y_t , Y_{t-1} , Y_{t-2} – плановий дохід під дією мультиплікатора-акселератора; дохід у попередньому та позаминулому періоді відповідно;

A – сума автономних витрат / автономних інвестицій (незалежних від зовнішніх факторів);

MPC – коефіцієнт мультиплікації;

V – коефіцієнт акселерації.

Ефект мультиплікатора-акселератора дозволяє охарактеризувати механізм самопідтримуючих циклічних коливань економічної системи. Зростання інвестицій на певну величину формує основу для збільшення національного доходу на значно більшу величину внаслідок ефекту мультиплікатора. У свою чергу, такий збільшений дохід призведе в майбутньому (з певним лагом) випереджаюче зростання інвестицій внаслідок дії акселератора. Такі похідні інвестиції, які є елементом сукупного попиту, породжують наступний

мультиплікаційний ефект, який також збільшить дохід, тим самим спонукаючи підприємців до вкладення нових інвестицій. В реальній економіці $MPC > 1$ і $0,5 < V$, при якому значення показників національного доходу можуть протягом 5-10 років набути величезних розмірів [15, с. 349].

На основі даних Державної служби статистики України розраховуємо значення автономних інвестицій в освіту для 2015 року, тобто такий обсяг ресурсів, який здатний забезпечити інноваційний розвиток, незважаючи на дерегулюючі зовнішні фактори (в т. ч. інфляцію):

$$A_{2015} = Y_{2015} - (MPC * Y_{2014} + V * (Y_{2014} - Y_{2013})) \quad (2)$$

В основу нашої моделі кладемо значення мультиплікатора рівне одиниці, акселератор – 0,5. A_{2015} становитиме 7669 млн грн, що значно більше величини фактичних інвестицій, вкладених у галузь освіти. Тому, очевидно є потреба залучити додаткові фінансові ресурси для освітніх потреб.

На наступному етапі дослідження згідно з формулою (1) розраховуємо прогнозоване значення ВВП, продукованого за рахунок

освіти, за умови застосування нормативних значень мультиплікатора та акселератора та визначеного на попередньому етапі обсягу автономних інвестицій. У такому випадку змодельована величина ВВП, продукованої за рахунок освіти, становитиме 93802 млн. грн.

Для оцінки можливої зміни ВВП на основі результативного використання його освітньої компоненти розраховуємо темп приросту модельованої величини освітньої складової ВВП до її фактичного значення у 2015 році.

$$ТП = \frac{Y_m - Y_t}{Y_t} * 100\%, \quad (3)$$

де Y_m – модельована величина ВВП.

У результаті розрахунків отримаємо значення 110,24%. Це означає, що розвиток освітньої складової може забезпечити подвоєння свого наявного вкладу у ВВП. В свою чергу, з огляду на значну різницю між розрахованою величиною автономних інвестицій та їх фактичним значенням, очевидно є потреба зміни структури фінансування освітньої складової інноваційної економіки.

Прикладом сучасної моделі фінансування освіти є одна із найбільш інноваційних у світі економіка США, де широке розповсюдження

Рис. 1. Технології ендавмент фондів у США*

* Джерело: узагальнено автором за [7; 16].

знайшли технології формування ендавмент фондів, капіталізація яких для 89 найбільших американських університетів перевищила 381 млрд дол. США (рис. 1).

Найбільші ендавмент фонди у США – це фонд Гарвардського університету, який становить 35,9 млрд дол. США; система університету Техасу з фондом обсягом 25,4 млрд дол. США; Єльський університет з ендавмент фондом в 23,9 млрд дол. США [17]. Аналітичний огляд зазначених вище тенденцій дозволяє зробити висновок про те, що ендавмент фонди у США формуються переважно на базі найбільш успішних вищих навчальних закладів. На основі аналізу визначення та практичних прикладів функціонування ендавмент фондів, з-поміж основних мотивів формування ендавмент фондів можемо виокремити:

- особистий імідж благодійника та інноваційно-активного суб'єкта;
- реклама суб'єкта господарювання, як такого, що підтримує інноваційні тенденції в освіті;
- можливість здійснити вклад у розвиток майбутнього людського капіталу підприємства;
- можливість отримати додаткові переваги від інтеграції науки та виробництва.

Одночасно, ендавмент фонди створюють базу для переходу вищих навчальних закладів на якісно новий рівень. Тому, на прикладі вищих навчальних закладів у США, звернемо увагу на основні наслідки створення ендавмент фондів:

- підтримка взаємозв'язку «бізнес – наука – суспільство», що сприятиме підтримці згуртованості суспільства, узгодження інтересів та пріоритетів розвитку науки та бізнесу;
- фінансування переходу освіти на якісно новий рівень, що стане основою для майбутнього переходу на якісно новий рівень виробництва;
- сприяння формуванню та розвитку людського капіталу, що у довгостроковій перспективі забезпечить перехід продуктивних сил на інноваційний рівень.

Зазначені вище мотиви для створення ендавмент фондів характеризують перспективу підвищення рівня умотивованості та обізнаності суспільства, що є хорошою ознакою для майбутнього позитивного сприйняття інноваційних змін. Поряд із цим, наслідки функціонування ендавмент фондів для потреб освіти мають прямий вплив на інноваційний розвиток національної економіки, формування її інноваційної парадигми.

Натомість, в Україні понад 70% ресурсів у загальній структурі фінансування освіти мають державне походження, приватні інвестиції надаються здебільшого у формі плати за навчання та являються є домашніх господарств. Ендавмент фонди знаходяться на етапі започаткування, що, зокрема, пов'язано із низьким рівнем поінформованості суспільства (в т. ч. освітянського сектору) із їх сутнісними характеристиками та перевагами.

На сьогодні в Україні ендавмент фонди створені лише на базі Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (розмір близько 245 288 грн) та при Університеті банківської справи Національного банку. Мета створення таких фондів визначається як формування основи для забезпечення фінансової стабільності інституту, успішної реалізації його освітніх та наукових програм і проектів, розвиток інфраструктури та незалежність від економічних і суспільних коливань [7].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, в результаті дослідження ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні, можемо підсумувати наступне:

- освіта є однією із найважливіших компонент формування ВВП інноваційної економіки країни, оскільки саме цей компонент має відтворювальний характер, є активною складовою, імпульсом для трансформації пріоритетів інноваційного розвитку;
- однією із основних проблем інноваційного розвитку освіти є нестача фінансування, що пов'язано із її соціальною природою та часто довгостроковим характером очікувань економічного ефекту;
- ендавмент фінансування є одним із найбільш оптимальних джерел розвитку освітньої складової інноваційної економіки, що пов'язано із його соціальною (благодійною) природою та одночасно інноваційним (популяризаційним) характером.

В контексті формування та розвитку інноваційної економіки України надаємо наступні рекомендації для трансформації та інновацізації вітчизняної освіти:

- важливим є перегляд структури фінансування освіти, як на державному, так і на регіональному рівні, що дозволить виділити певну частку державного ресурсу на цілі підвищення рівня обізнаності серед потенційних інвесторів;
- на рівні вищих навчальних закладів, у свою чергу, постає потреба акумулювання внутрішніх ресурсів для активізації створення

ендавмент фондів за ініціативою внутрішніх контрагентів;

– на рівні бізнес-структур варто звернути увагу на рівень обізнаності провідних фахів-

ців щодо передових освітніх тенденцій, що стане основою для продуктивної співпраці із вищими навчальними закладами на базі ендавмент фонду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. /І.А. Бланк. – К.: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. – 536 с.
2. Геєць В. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
3. Гітман Л. Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования. Пер. с англ. – М. Дело, 1997. – 1008 с.
4. Зянько В.В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія / В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанова, В.В. Зянько – Вінниця: ВНТУ, 2015. – 172 с.
5. Краус Н.М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін: монографія. – Київ: ЦУЛ, 2016. – 596 с.
6. Менш Г. Технологический пат: Инновации преодолывают депрессию / Г. Менш. — 1975. — 115 с.
7. Рябков К. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодення / К. Рябков, В. Покідіна // Популярна економіка: ціна держави. – 2015. – № 34. – С. 1 – 18.
8. Магута О.В. Методичні підходи до формування цільового капіталу (ендавменту) для реформування вищої освіти в Україні. / О.В. Магута // Ефективна економіка. – 2016. – № 6. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5050>
9. Романовський О.О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія/ О.О. Романовський. – Вінниця: Нова книга. – 2012. – 504 с.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
11. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
12. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
13. Global innovative index (GII). Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization, 2016. – 451 p.
14. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. Статистична інформація. Наука та інновації. Наукова та інноваційна діяльність (1990 – 2016 р. р.). / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Нагорний О.В. Економічні цикли в теорії мультиплікатора-акселератора. / О.В. Нагорний, А.В. Шевченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. – № 31. – С. 348 – 351.
16. Гернего Ю.А. Інвестиції в освіту як елемент розвитку інноваційного бізнесу / Ю.О. Гернего // Інновації в бізнес-освіті [Електронний ресурс]: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 18 листоп. 2016 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана [та ін.]; редкол.: О.В. Востряков (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ: КНЕУ, 2016. – С. 34–36. – Режим доступу: <http://ibe.kneu.org>.
17. NACUBO U.S. and Canadian Institutions Listed by Fiscal Year 2014 Endowment Market Value, February 2015. Electronic resource. – The way of access: http://www.nacubo.org/Research/NACUBOCommonfund_Study_of_Endowments/Public_NCSE_Tables.html